

Рішення
разової спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії

Здобувачка ступеня доктора філософії Світлана Забаровська, 1981 року народження, громадянка України, освіта повна вища: закінчила у 2005 році Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя за спеціальністю «Соціальна педагогіка. Практична психологія» та здобула кваліфікацію соціального педагога, практичного психолога у закладах освіти, працює викладачем суспільно-гуманітарних дисциплін у ДПТНЗ «Сновське вище професійне училище лісового господарства». У 2021 році вступила до аспірантури Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 «Психологія».

Разова спеціалізована вчена рада, утворена наказом ректора Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя Міністерства освіти і науки України, м. Ніжин від «24» березня 2025 року № 82, у складі:

Голови разової

спеціалізованої вченої ради – **Олега Лісовця**, доктора педагогічних наук, професора, проректора з наукової роботи та інноваційної діяльності Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя,

Рецензента –

Оксани Щотки, кандидата психологічних наук, доцента, доцента кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя,

Офіційних опонентів –

Тетяни Титаренко, доктора психологічних наук, професора, головного наукового співробітника Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, дійсного члена НАПН України,

Людмили Сердюк, доктора психологічних наук, професора, головного наукового співробітника лабораторії психології особистості імені П.Р. Чамати Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України,

Тетяни Данильченко, доктора психологічних наук, професора кафедри психології Пенітенціарної академії України,

на засіданні 25 квітня 2025 року прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» Світлані Забаровській на підставі публічного захисту дисертації «Емоційна

компетентність як чинник психологічного добробуту особистості» за спеціальністю 053 «Психологія».

Дисертацію виконано в Ніжинському державному університеті імені Миколи Гоголя Міністерства освіти і науки України, м. Ніжин, у відповідності із науковою тематикою кафедри загальної та практичної психології у межах комплексної науково-дослідної теми «Психологічні основи здоров'я людини» (zareestrovana v UkrINTEI, reestraciynnyy nomer 0123U102293 від 24 квітня 2023).

Науковий керівник: Ніна Литовченко, кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та практичної психології Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Дисертацію подано у вигляді спеціально підготовленого рукопису. Дисертація містить теоретично обґрунтовані та експериментально підтверджені результати проведеного дослідження, які мають теоретичне та практичне значення. Зокрема, уперше здійснено теоретичний аналіз та емпіричне дослідження зв'язку емоційної компетентності з психологічним добробутом особистості як відносно стійким психологічним станом; поглиблено розуміння сутності поняття «психологічний добробут особистості», встановлено і систематизовано чинники та умови його формування; уточнене визначення поняття «емоційна компетентність» особистості, визначено його співвідношення з поняттям «емоційний інтелект», означені складові компоненти емоційної компетентності, описані особливості її формування в онтогенезі, з'ясовані методичні аспекти діагностування. Теоретично та емпірично доведено, що емоційна компетентність є значимим чинником психологічного добробуту особистості.

Дисертація виконана державною мовою і відповідає «Вимогам до оформлення дисертації» затвердженими Наказом МОН України від 12.01.2017 № 40.

За матеріалами дисертації опубліковано 17 наукових праць, з яких 7 статей у наукових фахових виданнях:

1. Забаровська С. М., Кресан О. Д. Методика дослідження психологічного благополуччя особистості. *Психологічний часопис*. 2021. Т.7, №9. С. 99–107.

2. Забаровська С. М., Дубина Л. О. Динаміка стану психологічного благополуччя учнівської молоді закладів профтехосвіти Чернігівської області у зв'язку з війною в Україні. *Психологічний часопис*. 2022. Т.8, № 4. С. 60–68.

3. Забаровська С. М. Розвиток емоційної компетентності особистості в онтогенезі. *Журнал сучасної психології*. 2023. № 4 (31). С. 7–15.

4. Забаровська С. М. Сутність поняття та основні компоненти емоційної компетентності особистості. *Слобожанський науковий вісник. Серія: Психологія*. 2024. № 1. С. 50–55.

5. Забаровська С. М. Психологічне благополуччя та якість життя українців в умовах повномасштабної війни. *Психологія та соціальна робота*. 2024. № 1. С. 111–120.

6. Забаровська С. М. Емоційна компетентність як умова підтримання психологічного благополуччя практичного психолога. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 8 (173). С. 8–13.

7. Забаровська С. М. Програма тренінгу емоційної компетентності для практичних психологів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2013. № 9 (174). С. 47–60.

У дискусії взяли участь та висловили зауваження та побажання:

Лісовець Олег Васильович – голова разової спеціалізованої вченої ради, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи та інноваційної діяльності Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Зауважень не висловлено. Вказано, що дисертаційна робота Забаровської С. М. є самостійним науковим дослідженням та цілком відповідає Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

Щотка Оксана Петрівна – рецензент, кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя.

Роботу оцінено позитивно, зазначені наступні дискусійні положення до дисертаційної роботи:

1. Не враховані гендерні та вікові особливості при вивченні емоційної компетентності, психологічного добробуту та їх взаємозв'язку;

2. Стандартизація методики та експериментальне дослідження проведені на різних соціально-демографічних групах, що може впливати на однорідність загальної вибірки;

3. Недостатньо чітко схарактеризовані сприятливі і несприятливі умови психологічного добробуту особистості.

Титаренко Тетяна Михайлівна – опонент, доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту соціальної та політичної психології НАПН України, дійсний член НАПН України.

Роботу оцінено позитивно, зазначені наступні дискусійні положення до дисертаційної роботи:

1. У теоретичному аналізі хотілося б більше відчувати логіку наукового пошуку, і цьому допомогла би більш продумана хронологічна послідовність звернення до джерел. Тоді відносно нещодавні підходи Ф. Хапперт (Huppert) чи Р. Берона (Baron) до психологічного добробуту, не розглядалися б раніше класичних у сфері психологічного здоров'я робіт М. Ягоди (Jagoda), надрукованих за півстоліття до того.

2. У розробленій дисертанткою моделі чинників психологічного добробуту психічне здоров'я доцільно було б замінити на психологічне. Якщо ж залишити психічне здоров'я, тоді схему логічно було б доповнити ще й здоров'ям соматичним, і відповідно медичний контекст превалював би над психологічним.

3. Бажано було б дещо скоротити перший і другий розділи за рахунок більш глибокого рівня узагальнень, а підрозділ 2.2., присвячений розвитку емоційної компетентності в онтогенезі, взагалі зняти, оскільки його зміст не пов'язаний з подальшим емпіричним дослідженням. Більшої самостійності і сміливіших узагальнень потребують і висновки після кожного розділу.

4. При оформленні роботи не варто залишати певні сторінки, на яких розміщені діаграми, напівпустими. Краще було би зменшувати розміри рисунків і схем, віддаючи перевагу інтерпретаційній складовій, тобто авторському тексту. Також бажано надалі уникати змістових повторень, які, на жаль, зустрічаються у тексті.

Сердюк Людмила Захарівна - опонент, доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії психології особистості імені П.Р. Чамати Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України.

Роботу оцінено позитивно, зазначені наступні дискусійні положення до дисертаційної роботи:

1. Здійснивши ґрунтовний аналіз теоретичної бази дослідження, його авторка виділяє поняття «суб'єктивне благополуччя» та «психологічне благополуччя». Хотілось би почути більш змістовне обґрунтування критеріїв такого розмежування та характеристики виділених підходів.

2. В емпіричному дослідженні спостерігається неоднорідність вибірки досліджуваних за статевим критерієм, що може впливати на результати дослідження. Хотілось би почути думку авторки дослідження про те, як враховувалась ця особливість під час аналізу та інтерпретації отриманих результатів дослідження.

3. У дисертації представлений детальний опис застосованих діагностичних методик, які є відомими у психології та стандартизованими. На нашу думку, доцільно було б зосередитись на ширшому описі та інтерпретації отриманих емпіричних результатів та розгорнутіших висновках. Також практичну частину роботи варто було б доповнити конкретними рекомендаціями щодо шляхів практичного використання отриманих результатів.

4. Список використаних джерел доцільно було б надати окремо після загальних висновків, а не після розділів дисертації, що дещо збільшує обсяг основного змісту роботи та ускладнює сприймання тексту.

Данильченко Тетяна Вікторівна – опонент, доктор психологічних наук, професор кафедри психології Пенітенціарної академії України.

Роботу оцінено позитивно, зазначені наступні дискусійні положення до дисертаційної роботи:

1. Є певні нюанси використання термінології. Зауважимо, що в українській мові є терміни і «благополуччя», і «добробут». Дисертантка використовує їх як абсолютні синоніми. Однак, на нашу думку, «добробут» в українській традиції частіше використовується для позначення економічного (матеріального) благополуччя, тоді як термін «благополуччя» більш поширений у вітчизняних наукових публікаціях з психології.

2. Причинно-наслідкові зв'язки. Головною метою роботи оголошено дослідження емоційної компетентності як чинника психологічного благополуччя. Вивчаючи чинники певного явища дослідники зазвичай використовують або експеримент, або, якщо такої можливості немає, регресійний аналіз для інтерпретації отриманих емпіричних даних. Авторка використала порівняння осіб з низьким та високим рівнем емоційної компетентності, що на нашу думку, ставить питання щодо адекватності такого статистичного прийому саме для доведення причинно-наслідкового зв'язку.

Також для доведення припущення було здійснено кореляційний аналіз між рівнем емоційної компетентності та рівнем психологічного благополуччя особистості (с. 188). Таким чином, дослідження доводить, що емоційна компетентність впливає на психологічне благополуччя, проте за такого дизайну дослідження можливий і зворотний ефект: особи з високим рівнем благополуччя можуть мати кращу емоційну регуляцію, що потребує додаткових лонгітюдних досліджень. Питання причинно-наслідкових зв'язків емоційної компетентності та психологічного благополуччя залишається відкритим.

Також залишається незрозумілим місце емоційної компетентності серед інших чинників (генетика, соціально-економічні умови, культура), які можуть впливати на психологічне благополуччя. Їх вплив недостатньо враховано.

3. Методологія опитувальника. На наш погляд, спроба інтегрувати евдемонічний та гедоністичний підходи призвела до змішування причин (емоції, саморегуляція) та наслідків (суб'єктивне та психологічне благополуччя). В опитувальнику явно прослідковується наявність пар за системою «причина – наслідок»: «Позитивні емоції» – «Задоволеність життям», «Ставлення до оточуючих» – «Наявність соціальної підтримки», «Життєві цілі» – «Уявлення про майбутнє», «Здатність до саморегуляції» – «Ставлення до себе». Нам здається сумнівним поєднання цих вимірів в єдиний конструкт, або, принаймні недостатньо обґрунтованим.

4. Вибірка. У дослідженні основна вибірка складалася з учнівської молоді та дорослих із кількох областей України, з явною статевою диспропорцією (68,6 % жінок та 31,4 % чоловіків). Це не дає можливості врахувати ширший контекст, наприклад, культурні, соціально-економічні чи професійні відмінності. Це також може обмежувати застосування висновків до загальної популяції та потребує подальших досліджень на більш різноманітних групах людей.

5. Валідність і універсальність авторського опитувальника. Хоча інструмент пройшов стандартизацію (на 80 особах, що явно недостатньо), однак його застосування на ширшій та більш різноманітній вибірці може виявити певні обмеження у його ефективності або точності. Психологічне благополуччя – соціально бажаний феномен, але в опитувальнику використано лише прямі питання, що не передбачають негативного контексту, відповідно очевидним буде вплив ефекту соціальної бажаності. Робота безумовно виграла б, якщо б дисертантка цей феномен певним чином врахувала. Авторка пояснює (с. 168), що передбачає діагностування

мотивованих до самопізнання респондентів, однак це суттєво звужує можливу сферу застосування опитувальника, тим більше, що рівень мотивації не завжди можна врахувати.

6. Статистичний аналіз. Очевидним, при застосуванні опитувальника, є використання рангових змінних. Тому логічним кроком є здійснення перевірки на нормальність. Оскільки в представленій роботі дані щодо цього не наведені, ми здійснили її самостійно. Всі змінні очікувано мають асиметричний розподіл: при можливій похибці в 0,271 емпіричні показники асиметрії варіювалися від 0,434 до 2,5. За критерієм Колмогорова-Смирнова серед шкал опитувальника та його загального показника не виявлено нормальний розподіл. За загальним рівнем благополуччя явно наявні викиди (див. рис. 1). Все це унеможлиблює використання параметричних статистичних методів, зокрема кореляції Пірсона та застосування факторного аналізу.

7. Факторний аналіз. Вище зазначалося, що отримані рангові дані мають певні обмеження по застосуванню ФА. Також не дуже зрозуміла його мета. Авторка вказала (на С. 189), що він використаний «для узагальнення розуміння чинників психологічного добробуту». Однак по суті дисертантка виявила очікувані складові благополуччя: «Загальна оцінка якості життя», «Емоційна компетентність», «Я у майбутньому», «Життєвий успіх», «Соціальні відносини», «Задоволеність життям». По-друге, сумнівною є обрана кількість факторів. Дисертантка посиляється на ефект «кам'янистого осипу» (С. 190), але на графіку чітко видно точку перелому у два фактори (що складають 53,8 % дисперсії). По-третє, незрозумілим є включення надзвичайно низьких показників (факторне навантаження – 0,028...0,02) тільки на тій підставі, що вони є негативними. При чому в роботі на С. 191 посиляються на критерій Kline P. I зазначають, що «навантаження кожної змінної брали до уваги ..., якщо вони більше або дорівнюють 0,4».

На всі зауваження членів разової спеціалізованої ради здобувачка дала вичерпні відповіді. Виступи опонентів та рецензентів дають підстави стверджувати, що зауваження не мають принципового характеру і не знижують цінність дисертаційної роботи.

Результати відкритого голосування:

«За» - 5 членів ради,

«Проти» - 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування спеціалізована вчена рада присуджує Світлані Забаровській ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 «Психологія».

Відеозапис трансляції захисту дисертації додається.

Голова разової
спеціалізованої
вченої ради

Олег ЛІСОВЕЦЬ

